ה: מאימתי פרק ראשון ברכות

הא לן **והא** להו. אפי' רש"י לבני מרן ישראל שצריכין שיעור חוץ לשלשה מחנות לא הוו יסורין של אהבה. ותימה דשיעור מחנות לא היה הוכא אלא בזמן שהיובל נוהג וכתי ערי חומה. וכימי האמוראין לא היה היובל נוהג כדאמרינן במסכת גיטין (פ"ד דף לו.) והילף היה מדבר ר' יוחנן מדבר שלא היה נוהג בימיו. וי"מ הא לן והא להו בענין טומאה שנזהרין בש"י ולא בנבל: **והאמר** רבי יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר. פי' רש"י דלגאדם אשון כי' יוחנן מקמתא לא היו אלא יסורין של אהבה. ותימה דהא מסיק דהיכא דלא הוו ליה בנים כלל לא הוו יסורין של אהבה והכי כמה לדיקים שלא היו להם בנים[ב] (ס). ואי משום בנות ר' יוחנן נמי הוו ליה בנות כפי' בתרא דקדושין (דף עח:) וגראה לפרש דהכי פריך והאמר ר' יוחנן דין גרמא וכו' אלמא מדהוה רגיל לנחם אחרים בכך ש"מ דהוו יסורין של אהבה. אבל אינו תני בכך שהצדיקים עלקם פעמים מעוניים ביסורין: [ג]**ה"ג לא** בל אדם זוכה לשתי שלחנות. אבל אין לגרום [ד]אין אדם זוכה דהא כמה לדיקים זוכין לשתי שלחנות כגון [ה]רבי דמרינן בפרק בתרא דהוריות[ו] (דף י:): **דינא** בלא דינא. הרבה לדיקים יש שלוקין בגופם וכממונם אלא הם היו יודעים שלא היה נותן שכיחא לאריסיה והיו רוצים לרמות לו שלא יעשה עוד: **שלא** יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר. אבל מלאת דקציעא כגון אילן ותיבה[ז] אין זה הספק, אבל מטה נראה שאין זה קנוי: **אלא** אימא סמוך למטתי. שלא היה עושה מלאכה עד שיתפלל. ורש"י פירש אפילו לגמוד שאסור לגמוד קודם תפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אבל ראיה דשרי לגמוד קודם לדקמן בפרק שני (דף יד ב) אמרינן דרב מקדים ומסי ידיה ומברך ומתני פרקיה וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש וכו': **כל** הנותן מטתו בין **צפון** לדרום וכו'. ולא כין מזרח למערב ודוקא כשישן עם אשתו מפני שהשכינה מצויה בין מזרח למערב והיה הדבר נגלי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש וכן משמע ומוכחי קראי: המתפלל

וכנים. קא סלקא דעתיה הקובר את בניו: **ארבע מרגות.** שאת ומולדתה בהכת ומולדתה. בהכת עזה כשלג שביה לה כסף ההיכל. שאת כלמר לבן שביה לה בקרוס ביצה[ח]: **הא לן והא לבו.** בש"י שערי חומה מקודשות בה ומצורע טעון שילות חוצה להן אין יסורין של אהבה. (ט) בבל שאין טעונין שילות והן מוצא כפרה הוו יסורין של אהבה: **בגנבא.** תחת בגדיו: **דין גרמא דעשיראה ביר.** זה עבד של בן עשירי שמת לו: **ביר.** כמו בר. ולר עבד[ט]מחות מכשעורה ממנו (ג) בסודרו לעבמת נפש. וגברא רבא כר"י לא בחו לו יסורין שאין של אהבה: **דהוו לבו בנים ומסו.** הוו לבו יסורין של אהבה בשהבלות מכפרת על עוונותיו: **גלייה.** ר' יוחנן לדרעיה: **ונפל בהורפ.** שהיה בשרו מבהיק שיפה היה מאד כדאמרינן בב"מ בהשוכר את הפועלים (פד.): **אי מבוש פורה.** שלא למדת הרבה כלנוך: **אחד המרבה ואחד הממעיט.** לענין קרבנות שניה בשלהי ממחות (דף קי.) נאמר בעולת בהמה ריש ניחוח[י] ובמנחה ריש ניחוח[כ] ללמדך שאחד המרבה וכו': **אי מבוש מוזוי.** שאיך עשיר: **על דא ודאי קא בכים.** על זה ודאי יש לך לבכות: **דני.** חביות: **פקיבו.** החמילו: **ליעיין מר במיליה.** יפשפש במעשיו: **אי איכא דשמיע עלי מילתא לימא.** אם יש בכם שמע עלי דבר שאני צריך לחזור בי יודיעני: **שביבא.** חלקו בזמורות הגפן שחוחכין מהן בשעת הזמיר ותנן (בב"מ דף קנ.) בשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים. שריגים מתרגמינן שבשין (בראשית מ): **מי שביק לי מידי מיניה.** ומי אינו חשוב בעיניכם שהוא גונב לי הרבה יותר מחלקו: **כתר גנבא גנוב בו.** הגונב מן הגנב אף הוא טועם טעם גנבה: **סמוך למטתי.** כל ימי מזהרתי שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממטתי עד שאקבל ק"ש ואתפלל: **לאון לדרוס.** ראשה ומרגלותיה זה לאפון זה לדרוס. ונראה בעיני שהשכינה בנזרא או בנערב לפיכך נכון להסב דרך תשמיש לרוחות אחרות: **ולעוכך.** לשון לפון ופיפיה דקרא ישבעו בנים: **ממלא בטנם.** תמלא ימי הריונם: **עוכף נפשו באש.** לך אומר אשר גרמת לך לטרוף את נפשך בפנין ומה היא הנפש זו תפלה כמו שנאמר ואשפוך את נפשי לפני ה' (ש"א א): **הלמעגך תעוב ארץ.** וכי סבור היית שנשאילך שילאת (ד) מתפלל השכינה ויעזוב את מביכך המתפלל לפניו: לוח

וקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו אמר ליה רבי יוחנן בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב [1]בחסד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר [2]רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד אמת זו תורה [3]שנאמר [4]אמת קנה ואל תמכור את בניו מנין תנא ליה ההוא סבא משום ר' שמעון בן יוחאי אתיא עון עון כתיב הכא בחסד ואמת יכופר עון וכתיב התם [5]ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. א"ר יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה מזבח כפרה הוו יסורין של אהבה לא הוו ואב"א [6]הא לן והא להו ואי בעית אימא הא בצנעא הא בפרהסיא ובנים לא היכי דמי אילימא דהוו להו ומתו והא [7]א"ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר אלא הא דלא הוו ליה כלל והא דהוו ליה ומתו. רבי חייא בר אבא חלש על לגביה ר' יוחנן א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. ר' יוחנן חלש על לגביה ר' חנינא א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה [8]ואוקמיה אמאי לוקים ר' יוחנן לנפשיה אמרי [9]אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים רבי [10]אליעזר חלש על לגביה רבי יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל גלייה לדרעיה ונפל נהורא חזייה דהוה קא בכי ר' [11]אליעזר א"ל אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשת [12]שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות [13]ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר א"ל לאהאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא א"ל על דא ודאי קא בכית ובכו תרוייהו אדהכי והכי א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במיליה אמר להו ומי חשידנא בעינייכו אמרו ליה מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא אמרו ליה הכי שמיע לן דלא יהיב מר בשישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים אמר להו קבילנא עלי דידיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי [14]ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפלתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב"ל [15]מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר [16]ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא [17]סמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר [18]וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם [19]וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה: תניא אבא בנימין אומר [20]שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר [21]טורף נפשו באפו הלמעגך תעזב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר [22]ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר [23]צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אמר

עין משפט נר מצוה

יז א מתי' פ"ז מהל' בית הבחירה הל' ט טוש"ע א"ח סי' נ' סעיף ו וכסומן ר"מ סעיף יח:
יח ב מתי' פי"ב מהלכות תפילה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן נ' סעיף כח וסי' נח סעיף ד ה:ו:
יט ג מתי' פי"ו שם הלכה ד טוש"ע א"ח סימן פ"ט סעיף (ג) ו:
כ ד מתי' פ"ט שם הלכה יא סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן נ' סעיף טו:

תורה אור השלם

1. בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֹן וּבְיִרְאַת יְיָ סוּר מֵרָע׃ משלי כט כב
2. רֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד׃ ירמיהו לב יח
3. אֱמֶת קְנֵה וְאַל תִּמְכֹּר חָכְמָה וּמוּסָר וּבִינָה׃ משלי כג כג
4. עֹשֵׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ תהלים יז יד
5. וַיִּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְיָ׃ ישעיהו לח ב
6. מִמֵּתִים יָדְךָ יְיָ מִמְּתֵי מֵחֶלֶד חֶלְקָם בַּחַיִּים וּצְפוּנְךָ תְּמַלֵּא בִטְנָם יִשְׂבְּעוּ בָנִים וְהִנִּיחוּ יִתְרָם לְעֹלְלֵיהֶם׃ תהלים יז יד
7. וַיְמֻלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִים בְּבִטְנָהּ׃ בראשית כה כד
8. טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ הַלְמַעַנְךָ תַּעֲזֹב אֶרֶץ וְיֵעְתֵּק צוּר מִמְּקֹמוֹ׃ איוב יח ד
9. צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ׃ דברים לב יח

רבינו חננאל

[ב]תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו. שנאמר בחסד ואמת יכופר עון. מקבר את בניו נמי אתיא עון עון כתיב הכא יכופר עון. וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. מר ר' יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. וקמנה בנגעים בארץ ישראל ומשום טומאה. ובנים דלא האוו כלל, אבל הוו ליה בנים ומתו ייסורין [של] אהבה הן, דהא איהו דאמר דין גרמה דעשיראה ביר, פירוש, היה חופש ביידו שן וכשהיה בא לנחם מי שמיתו בנ[ון], היה אומר זה עצם בני הגעשיר, כלומר עשרה בנים מתו לי. ולמה לא השאיר מכל האברים אלא השן, לפי שהשן שלמת אינו מטמא אלא במחובר למת, ואם נחלש אינו מטמא דתנן באהלות פרק שלישי כל שכמת טמא חוץ מהשנים והשיער והציפורן ובשעת היבורן הכל טמא. [והא] דתניא כל שיש בו אחד מארבעה נגעים הללו הרי המובא כפרה לישראל, אוקמנה בחוצה לארץ דו[הארץ] טמיאה והטומאה לא מנעא להו מלצלויי ד[הא]רץ שטוכנ[ים] טמיאה היא. ר' אלעזר לא ד ... ששי [כל] ... בט ..ם ומתו, וגם לא היה חכם כר' יוחנן רבו [שעלה] לבקור, מצאו ישן במטה בבית אפל, גילה [לזורעו פי] מלובן ורעוו כאילו נראה אורה באותן הבתים. ה[תחיל] ר א[לעזר] לבכות וכול'. רב הונא החמיצו לו[ת'] (ד') מאה דני דחמרא, אמרו ליה רבנן לעיין מר באורחותיה דילמא [עבירה הו]א ביידיה, אמר להו ומי חשידנא בגיכין[ו], אמרו ליה ומי חשיד הק"ה דעביד דינא בלא דינא, אמרו ליה אמאי לא יהיב מר שבישתא לאריסיה, פירוש שבישתא, זמורות שלבדם. אמאי לא יהבת לאריסי. אמר להו ומי שבקי לי, כלומר הם לוקחים בלא ידיעתי לפיכך אני לוקח מהם, אמרו לו וכי טוב לך לגנוב שלך אחר הגנב, זה אינו עושה אותו אלא הרוצה לטעום [ט]עם מתיקות הגניבה כדכתיב מים גנובים ימתקו וגו', כידאמר[ן] אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים, קבל עליה דיהיב, איכא דאמרי יקר הלא ואיזדבן בדמי חמרא. פירי' הא דאמ(רי) רבנן שתהא תפילתי סמוך למיטתי, סמ(וך) כלומר של(א ישן)אר לי דבר מלאכה לעשותו ויהיה לבי ט(ו)רוד עלי [אלא] מאחרי תפילתי אסב על מיטתי לאכל. [דבר אחר שתהא תפלתי קרמת למטתי כי אם אקרמ מטתי לתפלתי אני סתירה שמא תחטפני שינה וארדם ונמצאתי ישן בלא תפלה]. דבר אחר שת(הא) תפלתי סמוך למיטתי, למקום מיטתי כדי שיהו עניים מצו(יינים) שם, [אגב התפלה]. ועל מטתי להיות נתונה צפון ודרום דאמ' ר' חמא בר חנינא וכול'. הא דתניא שנים שנכנסו לכנסת להתפלל וקדם (אחד) וסיים ויצא ולא המתין לחבירו טורפין תפילתו וכול'. וקימא לן בתפילת ערבית ומפני המזיקין [שבימיהם היו הבתי כנסיות חוץ לעיר ומתוך כך אם מניחו יחידי שמא יסתכן מהמזיקים שמצויים שם יותר]. דיא מפני שגורם לשכינה להסתלק לפיכך טורפין לו תפילתו לזה שיצא והניחו לחבירו ויצא, כי השכינה שרויה אפילו בשנים שנאמר אז נדברו יראי יי איש אל ר[עהו ו]יקשב יי וישמע, וכיון שיצא גורם ל[שכינה שתסתלק] ועל זה נאמר טורפין לו תפילתו באסר שנאמר הלמעגך תעזב ארץ ויע[תק צור] ממ[קומו], כלומר אתה גרמתה שתס[ת]לק [השכינה] כי [יצאתה]. [ולזה הפירוש אפי' בתפילת שחרית ומנחה].

מסורת הש"ס

ה) [כפ"ז ד: בגי' תורה דכתיב כו'], ב) [לקמן מד. וש"נ], ג) כ"כ דף קנו., ד) [מגדים ז: מהקדרון כה.], ה) [אלמאנ'], ו) [לקמן יד. מנחות קי. [שבת נ. יומא מב. שבועות טו.], ז) [ועיין תוס' נדה ח. ד"ה ותמר], ח) [נגעים פ"ש מ"ט], ט) בפרוץ עדן גרס פי' תוס' אלא שן הוה לאינו מטמא כ"כ הרשב"ם בב"מ קנו. ד"ה כיר מיר שמתת הכלאה [שבת], י) [ויקרא לא], כ) [שם כז], ל) [וכ"כ בתוס' דלקן מרן ויטא פ"ד], מ) [בבא מציעא פה לא].

הגהות הב"ח

(א) גב' [ותוקמיה ראמאי לא לוקים ר"י לעפשיה: (ב) הש"ל ד"ה הא לן וכו' להכה בבבל שאינן טעונין שילות הוו מוצא כפרה ויסורין של אהבה: (ג) ר"ה דין גרמא וכו' מכשעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נרשאו קשור בסודרו לעצמה: (ד) ר"ה מלמעגך וכו' שילאת מב"ה והבחת חבירך מתפלל השכינה: (ה) תוס' ד"ה ראמאר וכו' שלא היו להם בנים וכן יהרשע לא מצינו שהיה לו בנים ולא מצינו שהיה לו בנים ולא מצינו בנות:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא כו'. אין אדם מוכה בו. עי' שבת דף נה ע"ב תוס' ד"ה לרעבה:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"י"ש כתב, הא לן א"י שמשלחלתים חרן לערי חומה, וקשה להר"י יוחנן דאין בתי ערי חומה נוהג בזמן שאין היובל נוהג, ב. בתוס' ר"י"ש כתב, וגם יהושע לא מצינו שהיה לו בן ואי משום בנות וכו'. ג. בתוס' ר"י"ש כתב, בהוריות אשרי הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עוה"ז בעוה"ב. ד. בתוס' ר"י"ש כתב, וכן התיבה שמנויהים עליו הס"ת.

מוסף רש"י

אחד המרבה ואחד הממעיט. שיש לו שכר למתעט כמו למרבה (לקמן מז.), **אלא.** תומך (ערובין מח.), **חמרא.** יין (שבת קי. ועוד).

רב נסים גאון

דין גרמא דעשיראה ביר. פרשו רבי' שריראא הרבי' האיי חמחדו ז"ל ר' יוחנן קבר ר' בנים זכרים וכי העשירי שבהן נפל לתוך יורה גדולה שביהיה רותחת ריתוח קשה וחזק ונמס בשרו ונמק נפל ר' יוחנן עצם של אצבע קטנה שלו וצורה בסרינו והי' מנחם כה אחרים ואית דאמרי כי נשאר לו בן אחד ושמו ר' מתנה ושיגרו מארץ ישראל לבבל ללמוד תורה לפני שמואל:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com